

Vallomás

Szerző Administrator
2018. július 02.

Vallomás a palócságról Beke Beáta interjúja Szvorák Katalin Kossuth-díjas énekművésszel a Hazagondolás album megjelenése kapcsán

Szvorák Katalin Kossuth-díjas énekművész újabb lemezekkel lepte meg hallgatóságát. A napokban jelent meg a Hazagondolás, Tölgyfa-testvér és a Szvorák 60 című lemeze.

Áprilisban több lemezzel is meglepte rajongóit. A három kiadványból melyik áll legközelebb a szívéhez? Igaz, hogy hatvanéves születésnapomra megszületett egy életmű-összesítő dupla album Szvorák 60 címmel, valamint Varga Imre Tölgyfa-testvér című szlovák népköltési műfordításainak eléneklése is lemezre került, mégis szívemhez, palóc lelkemhez legközelebb a nagyapám faragta magányos sámlival megjelent Hazagondolás a legfontosabb.

A hátapon sziluettként, népviseletben megjelenek én is egy Csáky Karcsi által készített régi fotó elvarázslásával. Nem véletlen a felkelő napot, a Földünket és az évek múlását egyszerre szimbolizáló fatörzs metszete sem a címdalon. A kiadvány elkészítése, az arra való lelki felkészülés komoly belső vívódással, töprengéssel járt, hiszen teljes gyermekkorom, egész ifjúságom, szeretteim, halottaim kísérték végig a hangzóanyag megvalósulásáig.

Miért oly fontos ez az album az Ön számára?

Nagyon szépet, nagyon jót, nagyon autentikus és eredetit szerettem volna alkotni, mintegy emléket állítva a palóc művészet legmélyebb üzeneteinek. A palóc népdal, a népének, a népmese, a hiedelemvilág az ég-föld harmóniáját jelenti számomra és nem csak őseinkkel, múltunkkal köt össze, de fölfelé is köt, az élet valós értelméhez. Most hatvanévesen tudatosult bennem igazán, hogy a legföltettebb kincsem a palóc anyanyelvem, mely védelemre, óvásra szorul, s mivel gyakorta meg kellett érte küzdenem, szenvednem, ezért oly drága nekem az énekelt anyanyelvvel együtt, mert Kölcseyt idézve: "Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzetét gyilkolja meg."

Mit tartalmaz az album, honnan merített?

Igyekeztem egy nagyon minőségi, szövegeiben is mély üzenetet hordozó, nyelvjárásában is nagyon ízes kiadványt összeállítani. Olyan örökséget életre kelteni, summázni a dupla albumon, mely esszenciája lehet ennek a csodálatos néphagyománynak. Hetekig, hónapokig csak álmodoztam, majd esténként palóc mesékkel próbáltam álomba kergetni a férjemet, sokat böngészttem a remekebbnél remekebb könyveket, hiszen kiadványom nem jöhetett volna létre Ág Tibor, Újváry Zoltán, Takács András, B. Kovács István, Nagy Zoltán, Magyar Zoltán, Varga Norbert, Pelle Andrea és mások áldozatos gyűjtései nélkül.

A kezdő dal az ismert csucsomi Elindultam hosszú útra kezdetű, majd oszgyáni, szilicei, felsőrási, újbásti, berzétei, gesztetei, lévárti, palásti, zabari, szalóci, sajógömöri, balogpádári, borzovai népdalok következnek, de elhangzik az ipolyvarbói menyasszonybúcsúztató is. Nagy élmény volt válogatnom a népmesékből, hiedelmekből, rövid történetekből is. Ezeket is hosszan sorolhatnám, így csak ízelítőül megemlítem néhány kedvencemet: A fürj és a pacsirtát Pincről, A pinci közös nadrágot Bolykról.

Nagy élvezettel rögzítettem ezeket a stúdióban, de a legtöbb élményt B.Kovács István baracai gyűjtése jelentette. Még a stúdió falai is mosolyogtak, amikor előadtam a Jacsi Jancsinét. Hasonló jókedvem volt közel negyven éve, amikor egy zimankós téli estén a Trabantunkkal árokba csúsztunk és Kovács Pisták húztak ki onnan, hogy utána Baracán elszállásoljanak "Szerena nenénél".

Elmondhatjuk, hogy most visszatért oda, ahonnan elindult?

Úgy látszik, mostanáig kellett várnom, hogy immáron közel negyven önálló albumom megjelentetése után visszatérjek oda, ahonnan elindultam. Ez Gál Sándor költőnk egyik legszebb versének a címe is. Nem véletlen az sem, hogy földim, lelki rokonom, Tözsér Árpád a lemezt ajánló gondolatainak "Ahonnan elindultunk" címet adta. Külön öröm magam mellett érezni azt a szabadon szárnyaló egyéniséget, akinek felmenői között juhászok is voltak, mert az ő szabad lelkiületük nagyon hasonlatos az én juhászivadék bensőmhöz.

Úgy érzem, ilyen juhászivadék földim, a gömöri Tözsér Árpád Kossuth-díjas költőnk is, akit a hatvanadik és nyolcvanadik születésnapján énekkel köszönhettem. A nagyapja és az enyém minden biztonnyal szemközti domboldalon legeltethette nyáját. Apám a Pinc melletti Szelhegyen gyermekeskedett egy nagy juhász dinasztia tagjaként, így nem véletlen, hogy mostanában a juhász felmenőimtől örökölt szabadságérzetem egyre erősödik bennem. Mint a Dal vándora című, rólam szóló könyvben már megírtam: "... születésemmel már a génjeimben hordoztam a dalolás természetes voltát, hiszen anyai nagyszüleim gazdálkodó parasztok voltak, apai ágon pedig juhászok. A paraszti elődöktől örökölt az alázatot, a juhász felmenőimtől a mérhetetlen szabadság érzetét."

Mit jelent számára a mai napig Pinc?

A Kossuth-díj után a legmeghatóbb "díjérzésem", hogy Pinc falu díszpolgára lehetek. Ez az alig pár száz lelket számláló közösség indított útnak. A ma már zömében szlovák lakosokkal betelepített falunak se iskolája, se óvodája nincsen, mégis nosztalgizva gondolok vissza rá, hiszen életem első öt évében ott voltam igazán szabad, mint a

madár, hiszen még óvodába sem jártam.

Pincen hagyományozták rám a palóc szót és a természetközelség határtalan szabadságérzetét. Többször említettem már különböző riportokban, hogy számomra Pinc életem alfája és omegája. Pinc kapcsán felelevenedik a kukoricafosztás, ahol hallgattuk a bölcs öregek meséit, történeteit. Az egész faluközösség szocializált. Ez a pici falu volt nekem kisgyermekként a világ közepe, ahol a palóc nyelv egészen más többlettartalmat, áthallást kapott, mint az akkori Csehszlovákia többi magyarlakta területein, az anyaország "pesties", "uras" beszédéről nem is szólva. Pincen éreztem rá igazán, hogy mennyire fontos tényező volt az igaz falusi csend is. A mai napig érzem a mások számára zárkózottnak is jellemzett palóc testvéreim száján ülő csendet. Szerintem ez a csend nagyon is beszédes. Én is hordozom a csend utáni vágyat, elég csak az apai ág juhászaira gondolni: nagyapám ajkát csak ritkán hagyta el a szó, de az messzire hallatszott!

Hogyan alakult élete a mesés pinci évek után?

A pinci csodás, csillagokkal teli, nagycsaládos, dimbes-dombos gyermekkor után Fülekre kerülve megtört bennem minden falusi idill és varázs. Ebben az egykoron falusias közösségben, ahová ezek települtek be a környező falvakból a "csinzsákokba", vagy az életidegen "kockaházakba", ebben a béklyókkal teli városban kezdtem keresni a kiutat, melyet elsősorban a remek magyar iskola jelentett számomra kiváló tanáraival.

Magyarországra kerülve 1978-ban "tótágast" állt bennem az identitásom, hiszen odaát "magyarka" voltam, a csallóközi magyaroknak a "korcs" nyelvet beszélő palóc, aki nem nyerhetett a Szép magyar kiejtési versenyen. Az akkori Magyarországon pedig, hol szlovák, hol cseh lány, olykor csehszlovák "csaj" voltam, - még az elit Eötvös Kollégiumban is. Nem voltak egyszerű évek ezek kétszeresen kisebbségiként, palóc magyarként, falusiként-vidékiént Csehszlovákiából átkerülni az anyaország "vízfejébe", Budapestre.

Hogy indult neki a népdalok gyűjtésének, mikor gyűjtött először?

Füleki gimnazistaként életem első szalagos magnójával biciklire ülve Motyovszki Teréz nénihez igyekeztem. Ő volt az első nótafaélményem, hiszen Pincen akkoriban már a magyar nóta lett az egyeduralkodó. Ezt az első biciklis gyűjtőutat is megemlíti Tőzsér Árpád kiadványom bevezetőjében: "... Néhány évvel később egy pinci-losonci-füleki leány, magnóval a hátizsákjában, biciklin járta be talán ugyanazokat a gyűjtőutakat, helyeket, és a palóc népi énekeseket, nótafákat hallgatva lassan ő maga is énekesé cseperedett. A leányt úgy hívták, hogy Szvorák Katalin. Azóta sok víz lefolyt a Sajón, Ipolyon és a Rimán, de még a Losonc mellett folydogáló Kriván patakon is, s a pinci-losonci-füleki leányból országos hírű-jelentőségű népdalénekes, Palóccország énekes nagykövete, messze hangzó népi organonja lett, s én most nagy örömmel és lelkesedéssel ajánlhatom figyelmébe a nagyközönségnek a Hazagondolás című lemezét, amely, akárcsak a mi egykori gyűjteményünk, a palóc népköltészet mély és tiszta vízű forrásából merít. Szvorák Katalin visszavarázsolja lemezén gyermek- és ifjúkorunk közös Görbeországát (Mikszáth nevezte így a palócok hegyes-dombos tájait), torkának csodás hangszerével azok számára is megszólaltatja az ennek az immár térben, s időben is távoli világnak a sajátos zenéjét, költészetét, nyelvét, akik nem ott születtek. Énekeiből, meséiből árad a szülőföld szeretete, a gyökerek ereje, a gyermekkor törölhetetlensége, a juhász ősök szabadságélménye, csillagokat fürkésző bölcsessége, a nógrádi-gömöri lankák hangulata, s így végül az egész lemez mű egyetlen jól komponált, nagy erejű vallomás, szeretet-üzenet a palócokról a palócoknak és mindenkinek."

Hogyan jellemezné palócságát? Mit jelent palócnak lenni az Ön számára?

Lelkemet ősi palóc archetípusként jellemezném, mert szinte minden megnyilvánulásomat, egész gondolatvilágomat a szülőföldön kapott örökség határozza meg. Ha még jobban szeretném identifikálni ezt a legbensőbb állapotom, talán a női mivoltommal egészíteném ki, mert lelki emberként élek, szinte csak az ösztöneim diktálják a lépéseimet. És ezek a lépések ugyanolyanok most is, mint amikor megtanultam járni a pinci szülőház udvarán tyúkokat kergetve, vagy amikor mezítláb futottam Jolika barátnőmmel a harmatos réten, hogy meglessük az "Ipó" csupa rejtély örvényeit. Egyébként a sok mindennapi "pofont", a "keserű a szőlőt", mely a palócságomat érte egykoron, ezzel a kiadvánnyal igyekszem "édessé" varázsolni, a ránc borított árnyékokat, félárnyékokat napsugarassá változtatni. Őszintén boldog vagyok, mert felidézhettem azt az egykor volt harmóniát, a palóc világ mesés múltját. Külön öröm, hogy az interjú végén Tőzsér Árpád hozzám írott leveléből idézhetek: "...megkönnyeztetél: az újra hallott, az idők mélyéből kicsobogó hangoddal. Ha testvérem volnál, se lennél közelebb hozzám, mint ahogy a gyermek- és fiatalkoromat megidéző dalaidal, történeteiddel."

BB, Felvidek.ma

Kapcsolódó:

<http://felvidek.ma/2017/01/meg-jobban-figyelmeztet-a-kuldetesre-a-szolglatra-a-kuzdesre/> <http://felvidek.ma/2016/11/a-dal-vandora-cimmel-jelent-meg-a-szvorak-katalin-eletutjat-ismerteto-konyv/> <http://felvidek.ma/2015/12/gomori-turnen-jart-szvorak-katalin-es-kudlik-julia-2/>

2018 tavaszán dupla albumként megjelent Hazagondolás című Szvorák- kiadvány palóc dalokat, meséket, mondákat és hiedelmek tartalmaz. Egy régen vágyott adósságát törleszti Szvorák Katalin, hiszen Palócföld szülöttjeként eddigi tematikus kiadványai között soha nem szerepelt kizárólag szűkebb-tágabb szülőföldjének népi hagyománya, pedig egykoron még tizenéves füleki serdülöként első biciklis gyűjtőútja is a Medvesaljára vezetett. Különleges színfoltként egymást váltják és egymással karöltve hallatszanak majd a szerelmes dalok, a rabénekek, juhásznóták, balladák,

dudanóták és a Mária-altatók után elhangzik az első lemez záródala is, a pásztói Esti dal. Mesés, búbos-kemencés, háromgenerációs kő-sár-vályog házuk egykori lakóinak világa elevenedik fel a régi mesevilág által. Szüleitől, nagyszüleitől örökölt illabiális á-val, diftongusokkal és zárt ë-vel díszített nyelvezetet kelt életre kellő alázattal, melyet paraszt elődeitől kapott és azzal a szabad szárnyalással, melyet juhász felmenőitől örökölt. Valóban, a Szállj el, fecskemadár ismert palóc népdal szárnyal szóban, énekben és dallamban. A fecskemadár ugyan elszáll, de minden tavaszkor visszatér Palóccországba, ahogyan Szvorák Katalin is vissza-visszatér gyökereihez. Szvorák Katalin 35. önálló lemezét Tőzsér Árpád Kossuth-díjas költő, író, a Nemzet Művésze ajánló gondolataival jelent meg: "... Kedves Szvorák Kati, kívánom, hogy nagyon sokáig harangozzanak, csengettyűzzenek még a torkodban a nekünk annyira fontos palóc dalok, juhász- és betyárnóták, népmesék. S hogy az a táj és erős lelkeség, amely annak idején mindkettőnket a művészetek világába indított, dalaidban, meséidben hódítsa meg nemcsak a magyar glóbuszt, de nagyvilágot is."